

Васић Милоје М. Архитектура и скулптура у Далмацији од почетка IX. до почетка XV. века. Цркве. Београд 1922. Стр. 336 + слика 225.

Васић Милоје М. Црква Св. Крста у Нину, у *Strena Buliciana*. Zagreb-Split 1924. стр. 449.—456. са 6 слика.

Vasićeva knjiga prvi je pokušaj, da se na našem jeziku, a pre-radbom čitave dosadašnje dalmatinske historijsko-umjetničke literature, prikaže u cjelini arhitektura i skulptura Dalmacije u valjda najinteresantnijem, jer najoriginalnijem njenom razdoblju, to jest u Srednjem Vijeku, prije definitivne mletačke okupacije Dalmacije g. 1420.

G. Vasić nije za svoju študiju odabrao putopisnu formu starijih poznatih ispitivalaca dalmatinske umjetnosti Eitelbergera i Jacksona, ni formu sintetičnog, kratkog pregleda dalmatinskih srednjovjekovnih spomenika poput Frey-a, Gurlitta i Dvořaka. Vasić donša u svojoj knjizi kritički katalog spomenikâ, u kojemu su važniji spomenici srednjovjekovne arhitekture i plastike u Dalmaciji svrstani približnim hronološkim redom. Kod svakoga spomenika donosi ponajprije jezgrovit opis i dosadašnje rezultate istraživanja, a potom nastoji preispitati i utvrditi različite faze gradnje za svaki spomenik i njegove pojedine dijelove i najzad kuša da odredi uticaje umjetničkih oblasti ili škola, koji se mogu zapažati na pojedinom spomeniku. Imamo li na pameti, da o najvećem dijelu dalmatinskih srednjovjekovnih spomenika nemamo još naučnih monografija, da je dosada publikovani materijal fragmentaran, a uz to od česti zastario a od česti napisan više rodoljubnim zanosom i dobrom voljom negoli naučnom spremom, bit će nam jasno, da već način, koji je Vasić odabrao za prikaz dalmatinske umjetnosti u Srednjem Vijeku, nije najsrećniji.

Uspješnom provedenju Vasićeva pothvata bilo je uz to na putu i autorovo kratkotrajno bavljenje u Dalmaciji, njegovo kratko studiranje spomenika dalmatinskih, kao što uopće historije umjetnosti, ka kojoj je autor ovom knjigom prešao iz dotadašnjeg istraživanja u oblasti prehistorije; najposlije, pomanjkanje metode u prebrzom zaključivanju na temelju neznatnih ornamentalnih ili konstruktivnih motiva.

Posljedica je svega toga velika proizvoljnost u određivanju datuma postanka i povijesti gradnje spomenikâ, netočnost u određivanju građevnih tipova i u uvrštavanju srodnih spomenika u oveće tipske grupe i konfuznost u utvrđivanju različitih uticaja na spomenike. Vasićevom metodom trgau se bezrazložno u različite vijekove dijelovi spomenika, koji su nastali u jedno isto vrijeme, a jedinstveni slojevi spomenika rasparčani su u proizvoljne i dispartne grupe. (Vidi o tome potanje moju recenziju u *Vjesniku* za arheologiju i historiju dalmatinsku 1922. str. 132—148).

Ostaje ipak Vasićeva zasluga, da je prvi upozorio našu širu javnost na čitavu spomeničku imovinu Dalmacije u Srednjem Vijeku i zainteresovao je ugodnim načinom prikaza za raznovrsna pitanja u vezi s tim spomenicima.

Vasićev prilog u *Strena Buliciana* o crkvi Sv. Križa u Ninu, nešto je proširen članak o toj crkvi, izvađen iz pomenute oveće študije (uporedi o Vasićevu tumačenju tipa te crkvice *Vjesnik arh. hist. dalm.* 1922. str. 135.).

Ljubo Karaman.